

„ვეფხისტყაოსნის“ ერთი პასაჟის გააზრებისათვის - ინდოთ ქალაქი და ლორე

[ისტორიულ-ფილოლოგიური ძიება]

ინგა სანიკიძე

ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო

უნივერსიტეტი

inga.sanikidze@tsu.edu.ge

DOI: <https://doi.org/10.52340/lac.2022.949>

ცხადია, რომ თანადროული ეპოქა და მასში მიმდინარე ისტორიული მოვლენები უდიდეს გავლენას ახდენს რუსთველზე, ამიტომ საგულდაგულოდ დაფარული მხატვრული ფარდის მიღმა ნებისმიერ მკვლევარს პოეტის ეპოქის ამოცნობა უწევს. ინდოეთის ამბავში ერთ-ერთი ასეთი საყურადღებო პასაჟი სასიძოს მკვლევლობა და ამ მკვლევლობის შემდგომ განვითარებული მხატვრული კონტექსტები მოჩანს, რომლებიც, თავის მხრივ, ქართულ ისტორიოგრაფიაში კარგად ცნობილ ფაქტთან, 1178 წლის ორბელთა აჯანყებასთან, პირდაპირ კავშირს უნდა ამჟღავნებდეს.

სასიძოს მკვლევლობის შემდგომ ტარიელს თავის საფეოდალო ქალაქში გამოკეტილს ვხედავთ, ისტორიული წყაროებიდან კი ცნობილია, რომ ბაგრანტიონთა სამეფო სახლის პირდაპირი შთამომავალი - დემეტრე-დემნა უფლისწული - ქვეყნის ამირსპასალარ იოანე ორბელთან ერთად ლორეს ციხეში (დღევანდელი სომხეთი) რამდენიმე თვეა გამაგრებული. მოკლედ რომ ვთქვათ, მხატვრულ ტექსტსა და ისტორიულ ცნობათა შორის ასეთი პარალელი იკვეთება — „ვეფხისტყაოსნის“ ჩვენთვის უცნობი ქალაქი ინდოთ ქვეყნისა და ლორე. ერთგანაც უფლისწულია გამოკეტილი ისე, რომ ზღუდეს ვერ სცდება და მეორეგანაც. ერთი გმირი ტარიელია და მეორე - დემნა. ორივეს სჭირდება დახმარება. სავარაუდოდ, ამიტომაც განგაშებს ინდოელი რაინდი და საშველად უხმობს თავის მომხრეებს, ანუ როგორც რუსთველი გვეტყვის - „ლაშქარსა ყველასა“.

ვფიქრობთ, რომ რუსთველურ ტილოზე დავით აღმაშენებლის პირდაპირი შთამომავლის, დავით V-ის ვაჟის, დემეტრე-დემნა უფლისწულის, სამეფო ტახტიდან ჩამოშორების, გიორგი III-ის მიერ ძალაუფლების უზურპაციისა თუ დემეტრე უფლისწულის თესლში განადგურების მტკივნეული ისტორიის ერთი დეტალი ინდოთ ქალაქში გამოკეტილი ტარიელის ტკივილებშიც ქანდაკდება.

საკვანძო სიტყვები: ისტორიული სინამდვილე და „ვეფხისტყაოსანი“, დემნა უფლისწული და ტარიელი.

„ვეფხისტყაოსნის“ ქარგაში რუსთველის მარდი „ჩოგნით“ მოქნიული არაერთი სათქმელი გამოითქმის შეფარულ-ენიგმურად და მკითხველისათვის მხატვრულად „ნათარგმანებ“ ამბავში დიდოსტატის მსოფლხატებად იკინძება. ფაქტია, რომ თანადრო-ული ეპოქა პოეტზე უდიდეს გავლენას ახდენს და თანაც ისეთს, რომ საგულდაგულოდ დაფარული მხატვრული ფარდის მიღმა ნებისმიერ მკვლევარს რუსთველის ეპოქის ამოცნობა უწევს. ზოგადად, ჩვენი ძიების ფოკუსი მთავარი გმირის – ტარიელის – სახეში დემეტრე-დემნა უფლისწულის (დავით V-ის პირმშოს) ტრაგედიისაკენ არის მიმართუ-ლი, ამიტომ, ვფიქრობთ, რომ ამ თვალსაზრისით ქართულ მეცნიერებაში კიდევ ბევრი რამ მოითხოვს საფუძვლიან დაკვირვებას. ინდოეთის ამბავში ერთ-ერთი საყურადღებო პასაჟი სასიძოს მკვლელობა და ამ მკვლელობის შემდგომ განვითარებული მოვლენები მოჩანს, რომლებიც, თავის მხრივ, ქართულ ისტორიოგრაფიაში კარგად ცნობილ ფაქტთან, 1178 წლის ორბელთა აჯანყებასთან, პირდაპირ კავშირს უნდა ამჟღავნებდეს.

საკუთარი შეხედულების ჩამოსაყალიბებლად პოემის სიუჟეტურ ქარგას დავაკვირდებით – „საკურტაკე“ ჯაჭვის პერანგში გამოწყობილი ტარიელი უცხოტომელ სასიძოს უსისხლოდ კლავს, წითელი კარვის ძელს თავით ანარცხებს და თანაც ისეთი ძალით, რომ ეტყობა, წამიერი სიკვდილი დგება: „ყმასა ფერხთა მოვეკიდე, თავი სვეტსა შევუტაკე“ [112, 551]¹. მკვლელობის აღმსრულებელი რაინდი ცხენზე შემჯდარი ტოვებს იქაურობას, თავშესაფარ ქალაქში მიდის.

„ხმა დამივარდა, შეიქმნა ზახილი მოსაწევარი;
წამოვე, წვენა დამიწყეს, დავხოცე ჩემი მდევარი,
ქალაქი მქონდა მაგარი, მტერთაგან მოურევარი,
მუნ შიგან შევე მშვიდობით, ამოდ იგივე მე ვარი“ [113, 552].

ქართულ სამეცნიერო ლიტერატურაში შემჩნეულია მეფე თამარის პირველი ქმრის, გიორგი რუსისა, და ხვარაზმელი სასიძოს მხატვრული კონტექსტის ურთიერთკავშირი [კეკელიძე, ბარამიძე 1987: 261]. ისე რომ ვთქვათ, პოეტის ეს მჭიდროდ დართული ძაფი ისეთი თვალნათელია, რომ მასზე ბევრი ფიქრიც არ სჭირდება ადამიანს. რუსთველი ყველაფერს საკუთარი მსოფლგანცდით აწყობს, ამიტომ XII ს-ში დაშვებულ ამ უაღრესად მძიმე პოლიტიკურ-სახელმწიფოებრივ თუ

¹ შენიშვნა: „ვეფხისტყაოსნის“ ტექსტის საილუსტრაციოდ თითოეულ ჯერზე გამოყენებულია 1966 წლის საიუბილეო გამოცემა, კერძოდ: შოთა რუსთაველი, „ვეფხისტყაოსანი“ [მიმღვნილი შოთა რუსთაველის დაბადებიდან 800 წლისთავისადმი], გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1966 [„ვეფხისტყაოსანი“ 1966].

მორალურ შეცდომას (გიორგი რუსის თამარის მეფე-ქმრად მოწვევას) პოემაში სასიძოს მკვლევლობით უპასუხებს. ტარიელს ხვარაზმელი სასიძოს გახსენებაც ზარავს [„ზარ-მაც თქმად ენით“]. ის რუსთველისათვის იმდენად არად ჩასაგდები, უგვანი უფლისწულია, რომ ვაჟკაცმა მისი სისხლთა დადენა არც კი უნდა იკადროს. პოემაში ასეც ხდება... მაგრამ როგორ ვითარდება მოვლენები შემდგომად ამისა? ვხედავთ, რომ საკუთარ საფეოდალო ქალაქში გამოკეტილი ტარიელი კაცებს აგზავნის, მთელ ლაშქარს სამველად უხმობს:

„კაცნი გავგზავნენ, ვაცნობე ყოვლგან ლაშქარსა ყველასა:

„აქა მომმართეთ, ვინცაღა ჩემსა იქმოდეთ შველასა“ [113, 553].

დასახელებულ სტრიქონთა წაკითხვის შემდგომ ბუნებრივად იბადება არცთუ ისე უსაფუძვლო კითხვები – განა რა დაემართა შავტაიჭოსან ყმას?! ვინ არის ის, ვისგანაც უნდა უშველონ?! მან ინდო-ხატაელთა ომი ხომ ისე მოიგო, რომ ერთხელაც არ უთქვამს – მიშველეთო. რამ შეაშფოთა „ურიცხვი რაზმების“ დამმარცხებელი ლომი და ქველი რაინდი?! ან რატომ იკეტება ქალაქში, რომელსაც მეტისმეტად ბნელ ღამეში ფარსადანისაგან გამოგზავნილი მდევარი აწყდება [„არ გაწყდა მოსვლა მდევართა ღამესა დია ბნელასა“: 113, 553]? აშკარაა, რომ ხვარაზმელების შიში საერთოდ არა აქვს, თორემ ტარიელს კვლავ ინდო-ხატაელთა ბრძოლის მსგავსად ხმალმომარჯვებულსა და გამამაცურებულს ვიხილავდით და, საერთოდ, შიში რა მოსატანი იქნებოდა ასეთ შემთხვევაში. მაშ, რა ხდება?! რა განგაშია?! ამირბარი ერთგულ კაცებს აგზავნის, საკუთარი ქალაქისაკენ იხმობს ლაშქარს. ვითარება იმაზე ცუდადაა, ვიდრე ამის წარმოდგენა შეიძლება...

რა ქარბუქს ატრიალებს რუსთველი, „ზეციით მონაბერი“ სიტყვის მჭედელი! უსასრულო ზღვაში მცურავ საბრძოლო კატარღას წამიერად უცვლის მიმართულებას, საჭეს სხვა კუნძულისაკენ აბრუნებს... ჩვენც მეტი რა დაგვრჩენია, მის გეზს უნდა გაყვეთ. ტარიელს საფეოდალო ქალაქში გამოკეტილს ვხედავთ. გარეთ მდევარია, ის კი ზღუდეს გადმოჰყურებს, რომლის წინ მინდორი იშლება [„მას ზღუდესა გარდავადეგ, მინდორთაკე რომე ვაგე“: 115, 560]. ნესტანის ამბავი აინტერესებს, საშინელ დღეშია, ქალაქის ზღუდეს ვერ სცდება...

ახლა ისტორიული ექსკურსი ვნახოთ – გიორგი III-ის [1156-1184 წ.წ.] წინააღმდეგ ამხედრებული დემნა-ორბელთა მომხრე დიდგვაროვნები ნელ-ნელა გიორგის მხარეს გადადიან. მან თბილისში შესვლა მოასწრო და გვერდით უაზნო ყივჩაღი, ყუბასარი, ამოიყენა, ამიტომ მეფის შესაპყრობად გამზადებულმა, კოჯორთან მდგარმა განდგომი-ლებმა „ყოყმანი დაიწყეს და ნანობდნენ, რომ ასეთ საქმეში გაეზნენ. პირველად დიდი გამრეკელი ჩამოეცალა განდგომილთ და გიორგი მეფეს მიემხრო; იმის წახედულობით გრიგოლ ანელიც გადაუდგა დემნას და

ორბელთა და გიორგის მხარეს გადავიდა; მერე ხომ მათს მაგალითს ბევრმა მიჰბაძა“ [ჯავახიშვილი 1983: 241]. ბაგრატიონთა პირდაპირი ხაზის შთამომავლის, დემნა უფლისწულის, მომხრენი მცირდებოდნენ, ხოლო გიორგის კი უკვე მოზრდილი მხედრობა ჰყავდაო,- იქვე დასძენს ივ. ჯავახიშვილი. ცხადი იყო, რომ ვითარება გიორგის სასარგებლოდ იცვლებოდა და არა – დემნასი. იოანე ორბელი და დემნა ლორეს ციხეში გამაგრდნენ, რადგან ის განსაკუთრებული სამხედრო ფუნქციის გამო ამირსპასალართა სადგომი იყო. ამასთან დაკავშირებით სტეფანოზ ორბელიანი გვეტყვის: „და თვით [იოვანე ორბელმა -ი.ს] აღიღო სპა თვისი და დიდნი მთავარნი, რომელნიცა იყვნეს მის თანა და დიმიტრისა თანა, და წარვიდა ლორეს და განმაგრდა ფრიად“ [ორბელიანი 1978: A 47]. სტეფანოზ ორბელიანის ცნობითვე ლორეს ციხეში გამოკეტვა-გამაგრება ძვ. სტილით 19 ივლისიდან მარტის 3-მდე გაგრძელებულა.

ერთი სიტყვით, „ვეფხისტყაოსნის“ ჩვენთვის უცნობი ქალაქი ინდოთ ქვეყნისა და ლორე – რას მივაწეროთ ეს პარალელი ან ის, რომ ერთგანაც უფლისწულია გამოკეტილი ისე, რომ ზღუდეს ვერ სცდება და მეორეგანაც. ერთი გმირი ტარიელია და მეორე – დემნა. ორივეს სჭირდება დახმარება. სავარაუდოდ, ამიტომ უხმობს ინდოელი რაინდი საშველად თავის მომხრეებს, ანუ როგორც რუსთველი გვეტყვის – „ლაშქარსა ყველასა“.

მართლაც საგანგაშო სიტუაცია მოჩანს, ფარსადანი კი ჩვეულ ხელწერას მიმართავს (ვფიქრობთ, რომ ფარსადანის მხატვრული სახის ცენტრალური ნატურა გიორგი III-ა). მას ხელსაყრელი მომენტი დაუდგა ინდოელი უფლისწულის დასასჯელად. ვხედავთ, რომ ზღუდეს მომდგარი ტარიელი „თავ-გაგლეჯილი“ ასმათისაგან [„თავ-გაგლეჯილი ასმათი, პირსა სისხლ-გადმომდინარე“: 115: 561] სასახლეში დატრიალებულ ამბავს იგებს. სასიძოს მკვლელობის შემდეგ ინდოთ მეფე მძვინვარებს, ბოხოქრობს, ხმამაღლა ყივის – „მიხმეთო“, მაგრამ მოყმე „შინ“ აღარ არის, გაქცევა მოასწრო [„კარნი სადმე გაუვლიან“]. ჩანს, რომ მეფისაგან გაგზავნილები გამალებულნი ეძებენ მას, ვერ პოულობენ, ეს კი კიდევ მეტად აშმაგებს ფარსადანს:

„შენ დაგიზახნა: „მიხმეთო“, ხმა-მალლად გახმამყივარდა;

მოგნახეს, შინა ვერ გპოვეს, მით მეფე გამოჩივარდა“ [116, 565].

ვფიქრობთ, რომ პოემის ამ ნაწილში ტარიელის შიშის სათავეც გამოჩნდა და მისი შიშნარევი ქმედებებიც. ფარსადანის სახე სარიდან მეფის ვაჟმა სულ მცირე მაშინ მაინც დაინახა ცხადზე უცხადესად, როცა ის საქორწილო თათბირზე იჯდა. ცხადია, ბრძოლაში შეუდრეკელობა ხელისუფალის შიშს ვერ ერევა, მეტადრე, თუ ეს ხელისუფალი საკმაოდ მკვირცხლია ავ საქმეთა ჩადენისას. ამიტომ გარბის... მისგან არაფერ კარგს რომ არ მოელის, ნათელია. კიდევ ერთი მინიშნება ფარსადანის

დესპოტიზმისა, ვფიქრობთ, ეს სრულიად უდანაშაულო ქალის – ასმათის – თავგაგლეჯილობაა. ვინ მოექცა ასე ან რის გამო?.. რა დააშავა ასმათმა? დავარი ხომ არც ახსენებს და არც ეხება მას, როცა სასიძოს მკვლელობის გამო ნესტანს „ალებს“ და „ალურჯებს“ [„დაალება, დაალურჯა“]. ქაჯი ქალი ამ საქმეში უბრალო უნდა იყოს. ასმათი აუცილებლად იქვე იქნებოდა მამიდა დავარის მსაჯულებისა და ნესტანის გადაკარგვის მომენტში, შესაძლებელია სადმე ისეთივე „ას-კეცად“ მტირალიც იდგა, როგორც ავთანდილთან დიალოგისას მოჩანს ქვაბულში. ეჭვი არ არის, ფარსადანის ასულის ყმა ტარიელს საკუთარი თვალით ნანახს უყვება და არა – სხვის ნაამბობს. ასმათი განვითარებულ მოვლენათა შემსწრეა, შეიძლება ერთადერთიც. მაშ, ვინ გაუგლიჯა თავი ასმათს? რა მოხდა?.. რა და, სავარაუდოდ, მათრახი გადაუჭირეს მეფის დავალებით გახელებულმა და სულმდაბალმა მონა-ხასებმა [შდრ. „თავსა გარდაჰკრა მათრახი, ვნახეთ სისხლისა კი დენით“: 45, 205] მაშინ, როდესაც ნესტანისათვის აგებულ ლალ-იაგუნდის კოშკში, ასევე სავარაუდოდ, დავარის შესაპყრობად თუ იქაურობის დასარბევად ცხენზე ამხედრებულნი მივიდნენ². კოშკის იატაკზე მათ „გასისხლმდინარებული“ დავარი და გაუტეხელი ასმათი დაუხვდებოდათ. ვინ იცის, რა გამოიარა ქალმა... ალბათ, უსტართა მიტან-მოტანა, მიჯნურთა შორის შუამავლობა და მათი გულშემატკივრობა არ აპატიეს, ჯავრი ახლავდა იყარეს მასზე, თავი გაუგლიჯეს. მართალია, ნესტანის ყმა თავის ჭკუაში ფარულად მიმოდოდა მიჯნურთა შორის, პირისახეს ზეწრით მალავდა [„ზეწართა მოუბურავს პირი, ბრძენთა საქებარი“: 72, 363], არავის რომ არ შეემჩნია, მაგრამ ცბიერი მეღვივით გაფაცვიცებულ ფარსადანსა და მის ყურმოჭრილ მსტოვრებს ამით რამე გამოაპარა?! „ბრძენთა საქებარი“ უწოდა რუსთველმა ასმათს, სიყვარულითა და მოწიწებით ააგო ერთგულების ეს კონცხი პოემაში, ერთგულებას კი გაგლეჯილი თავით ხედავს ტარიელი და პოემის გულმოდგინე მკითხველიც. ფარისევლობისა და უკეთურ, ბორკილდადებულ მონათა მღვიმიდან უკვე გამოსულია მოყმე, რომელსაც მათრახის მოქნევა სხვაზე მეტად ემარჯვება და ისიც იცის, ვის უნდა გადაუჭიროს მკლავზე მსხვილი იარაღი. ქალზე მისი აღმართვა რა საკადრისია! სისასტიკის ახალ-ახალი ფაქტები უმძიმესი დასანახია.

ახლა კვლავ სტეფანოზ ორბელიანს, XIII-XIV ს.ს-ის სომეხ ისტორიკოსად წოდებულ მემატიანეს დავუბრუნდეთ და, მიუხედავად მისი ორბელთა გვარისადმი

² „ხელმწიფის კარის გარიგებაში“ დაწვრილებითაა აღწერილი, თუ რა სახის აღჭურვილობას იღებს მეფე სამეფო ზარადხანიდან. ეს ჩამონათვალი საკმაოდ გრძელია. აქვე ვიგებთ, თუ როგორ გადასცემს ხელისუფალს ზარადხანის მოლარე ცხენს აღვირით, ან როგორ კაზმავს ამავე ცხენს ზარადხანის მეჯინიზე. დაბოლოს, „[მეფე] შეჯდების, და მათრაჯი ზარადხანის-უხუცესმან მისცეს“ [გარიგება 1965: 87]. ამრიგად, მათრახი მხედრის ატრიბუტია და მას არა მხოლოდ მეფე უნდა იღებდეს ზარადხანიდან, არამედ – სამეფო სპაც.

მიკერძოებისა, ვნახოთ, რა მნიშვნელოვან ცნობებს გვაწვდის ის გიორგი III-ის მიერ ციხე-სასახლეთა დარბევის შესახებ. ისტორიკოსის თხზულებიდან ვიგებთ, რომ აჯანყებულმა იოანე ორბელმა „შეკრიბა ყოველი მონაგები თვისი ციხესა შინა სამშვილდისასა, რომელ იყო სახლ საუნჯეთა მათთა პირველ უპირველესთა მათთასა, სავსე ურიცხვითა საუნჯითა“, ხოლო გიორგიმ, როცა აჯანყებულთა მოთავე სამშვილდის ციხეს ვერ პოვა, „გარე-მოადგა ციხესა მას ოცდახუთსა დღესა და აღიღო იავარი მრავალი საუნჯეთა მათთა და ყოველი მონაგები მათი“ [ორბელიანი 1978 A: 47-48] და შემდგომად ამისა ლორეს ციხესთან დაიბანაკა, რა თქმა უნდა, აქაც აჯანყებულთა ხელში ჩაგდებისა და ლორეს ციხის დარბევის მიზნით. არც XII ს-ის თანამედროვე მატთანე – დავით ქობაირელი – აღწერს განსხვავებულად გიორგის მიერ ამირსპასალარის მამაპაპისეული მხარის დარბევას. მისი სიტყვებით: გიორგი „მხედართუფროსის მამეულ მხარეში (მამულში) წავიდა. იავარჰქმნა, მოიალაფა და მათი სასახლეები გადაწვა“ [მაისურაძე 1966: 264]. ასე რომ, გიორგი III-ისათვის ციხე-სასახლეთა რბევა უცხო რამ არ იყო, ამიტომ ინდოთ ამბავში „თავგაგლეჯილ ასმათს“ ვხედავთ, არაბეთის ამბავში კი იმას, თუ როგორ ძრწის შეშინებული სახლთუხუცესი ვაზირი როსტევანის წინაშე იმის მიუხედავად, რომ ის მეფის „გულის-გულია“ – „ხმოზა ბრძანა ვაზირისა, მიიყვანდეს შიშით მკრთალსა“ [159, 804]. გამოცდილმა მრჩეველმა კარგად იცის, რა ემართება გაგულისებულ მეფეს – ცნობა-გონება უბოროტდება, ფერს იცვლის და შიშს აფრქვევს გარშემო [„რა მეფემან მოისმინა, გაგულისდა, გაავცნობდა, / ფერი ჰკრთა და გასასიშრდა, შემხედველთა შეაშთობდა“: 148, 747]. რუსთველის მიერ ნაძერწ მეფეთა სახეებში „გაავცნობებული“ გონება თუ მრისხანე ბუნება ერთნაირი ძალით არის ნაძერწი. სხვადასხვა ამბავთა თხრობა პოეტის მსოფლ-მხედველობის ერთიან მაგისტრალს მიუყვება და ამბავთა ოსტატური გადათამაშება მის სათქმელს არ ცვლის, ამ სათქმელის ფოკუსი კი დემეტრე უფლისწულის ტრაგედიასავით იწვის — „და დემეტრე კლდე-კართა დასუეს, უკანის თუალნი დასწუნეს და მოკუდა და მცხეთას დამარხეს“ [ლაშა გიორგის მატთანე 1955: 367] ბაგრატიონთა სამეფო შტოს, დავით აღმაშენებლის პირდაპირი შთამომავლის, დავით V-ის ვაჟის, დემეტრე-დემნა უფლისწულის, იავარჰქმნისა თუ მისი თესლში განადგურების მტკივნეული ისტორია კი, ვფიქრობთ, ლორეს ციხეში თუ რუსთველის ინდოთ ქალაქში გამოკეტილი ტარიელის ტკივილებშიც ქანდაკდება.

ლიტერატურა:

1. **გარიგება 1965:** „გარიგება ხელმწიფის კარისა“, ქართული სამართლის ძეგლები, ტ. II, ი. დოლიძის გამოცემა, გვ. 80-97, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბ., 1965.
2. **„ვეფხისტყაოსანი“ 1966:** შოთა რუსთაველი, „ვეფხისტყაოსანი“ [მიძღვნილი შოთა რუსთაველის დაბადებიდან 800 წლისთავისადმი], გამომცემლობა „საბჭოთა საქართველო“, თბილისი, 1966.
3. **კეკელიძე, ბარამიძე 1987:** კ. კეკელიძე, ალ. ბარამიძე, *ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია*, თსუ გამომცემლობა, თბ., 1987.
4. **ლაშა გიორგის მემატიაძე 1955:** ლაშა გიორგის-დროინდელი მემატიაძე, „ქართლის ცხოვრება“ [ტექსტი დადგენილი ყველა ძირითადი ხელნაწერის მიხედვით ს. ყაუხჩიშვილის მიერ], ტ. I, გვ. 364-371, გამომცემლობა „სახელგამი“, თბ., 1955.
5. **მაისურაძე 1966:** გ. მაისურაძე, *ერთი სომხური წყარო დემნა უფლისწულის აჯანყების შესახებ*, რუსთაველის დაბადების 800 წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული: საქართველო რუსთაველის ხანაში, გვ. 253-266, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბ., 1966.
6. **ორბელიანი 1978:** სტეფანოზ ორბელიანის „ცხოვრება ორბელიანთა“-ს ძველი ქართული თარგმანები, საქართველოს ისტორიის წყაროები, 4, ე. ცაგარეიშვილის გამოცემა, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბ., 1978.
7. **ჯავახიშვილი 1983:** ივ. ჯავახიშვილი, *ქართველი ერის ისტორია*, თხზულებანი 12 ტომად, ტ. II, გამომცემლობა „მეცნიერება“, თბ., 1983.

Inga Sanikidze

Iv. Javakhishvili Tbilis State University

To Understand One Passage of the “Panter’sSkin” - Indo City and Lore

Abstract

It is clear That the contemporary era and the historical events taking place in it have the greatest impact on Rustaveli, so any researcher behind a carefully covered artistic curtain has to identify the poet’s era. One such remarkable passage in the story of India in the murder of the bridegroom and the artistic contexts that developed after that murder, which, in turn, must be directly related to a well-known fact in Georgian historiography, the Orbeli uprising of 1178.

We see Tariel locked up in his feudal city after the assassination of his son-in-law, and historical sources say that a direct descendant of the Bagrationi royal family – Demetre/demna the Prince – spent several months in Lore prison (present-day Armenia) with Amirspalar Orbeli. In short, there is such a parallel between the fictional text and his historical references – the city of the Panters and the Lorraine, unknown to us. In one place the prince is locked so that he can nor cross the border, ans in another. One of the heroes is Tariel and the other is Demna. They both need help. Probably, that is why the Indian knight warns and calla for help to his supporters, or as Rustaveli tells us “everyone’s army”.

We think that on the Rustaveli canvas, one detail of the painful story of outsing of David the Builder, the son of David V, Demetre/demna the Prince, the usurpation of power by Giorgi III, or the painful destruction of Prince Demetre is also traced in the pains of Tariel locked up in an Indian city.

Key words: Historical reality and the poem, demna prince and Tariel.

რეცენზენტი: პროფესორი ნაზია ჟანპეისოვა